

СРПСКА КЊИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

(Младенко Саџак, *Преглед српске књижевности у Босни и Херцеговини у 19. вијеку*, Крајина, Бањалука, 2010)

Стварањем Републике Српске (1992), која је као један од два ентитета (са битним државотворним обиљежјима), у оквиру Босне и Херцеговине, међународно верификована мировним уговором у Дејтону (1995), наметнуло се питање њеног културног и духовног утемељења. На том плану, освјетљавање српске књижевне традиције у Босни и Херцеговини ваља сматрати једним од најважнијих послова, будући да се кроз језик и књижевност најодређеније стиче и најтрајније чува национални идентитет. Редослијед потеза у том замашном и сложеном подухвату није, као што се на први поглед може чинити, тешко утврдити. Неопходно је, најприје, извршити темељиту научну анализу до сада објављених едиција, избора, антологија, књижевноисторијских и књижевнокритичких књига и важнијих појединачних радова о литерарној прошлости Босне и Херцеговине⁶. Анализа тог немалог корпуса морала би, као претпоставка свему потоњем, понудити компетентне одговоре на кључна питања: а) какав је статус српске књижевне традиције у досадашњим сагледавањима и представљањима књижевности у Босни и Херцеговини и б) у каквој је вези тај статус са српским филолошким програмом; в) какав је однос српске према другим културним баштинама у Босни и Херцеговини и, најзад, г) како третира оно што је у тој баштини, најчешће из идеолошких и политичких разлога, третирано као *заједничко*. Чињеница је, међутим, да се на овом пољу, у српској науци о књижевности, у посљедњих двадесет година, није много урадило. О овим се питањима ријетко мислило и писало. Частан изузетак је Станиша Тутњевић, који је у наведеном временском периоду

⁶ Овдје наводимо само неке од најважнијих књига посвећених овим проблемима: Владимир Ћоровић: *Босна и Херцеговина* (1925); Јован Кршић: *Одабрани чланци* (1952); Војислав Максимовић: *Виђења Босне* (1970); Мухсин Ризвић: *Преглед књижевности народа БиХ* (1985); Бранко Летић: *Српска и хрватска књижевна традиција у турском периоду* (1991). Едиција *Историја књижевности народа БиХ* (1972 – 1977), затим и бројни други избори и студије о појединим писцима, часописима, периодима.

овој проблематици посветио неколико књига и више значајних радова⁷. Важно је споменути да је у Бањалуци објављен зборник *Стајтус српске књижевности у БиХ*⁸ састављен од саопштења поднесених на истоименом Округлом столу, одржаном у новембру 2011. године. Овај разговор је уприличен са намјером да се утемељи едиција у којој би била представљена српска књижевна баштина у Босни и Херцеговини.

Када је ријеч о објављивању ове књижевности, почетком 21. вијека су се појавиле двије драгоцјене књиге. Обје је сачинио један аутор – Милош Окука. Прва књига носи наслов *Добра земља шайни кроз згњечене влашти* (2001) и представља антологијски избор поезије и прозе српске књижевности у Босни и Херцеговини од почетка 16. до краја 20. вијека. Припремана, у очигледно унапријед задатом обиму, за страну, њемачку читалачку публику, ова антологија на особен начин доноси и валоризацију презентоване литературе, у скоро петовјековном временском обухвату. Једним томом, ма колики да му је обим, то једноставно није могуће. И, управо из те чињенице, произилазе главне слабости овог избора. Окука покушава да помири два критеријума: антологијски (вриједносни) и прегледни (усмјерен ка приказивању литерарне разноврсности). Друга књига, чији је наслов *Појања и казивања у скрбна и бесудна времена* (2007), мањих је претензија и представља разлистивање књижевнојезичке баштине босанских и херцеговачких Срба под турском влашћу. Ова Окукина хрестоматија садржи и подужу уводну студију у којој је дат солидан културноисторијски контекст књижевности која се представља, а о заступљеним ауторима донесени су веома драгоцјени подаци, који их приближавају савременим читаоцима. Оно што упадљиво недостаје овим књигама Милоша Окуке јесте дефинисање кључних књижевноисторијских и филолошких претпоставки на којима су ови подухвати засновани. Међутим, како аутор по основној вокацији и није историчар књижевности, већ лингвиста и историчар језика, његов допринос проучавању и представљању српске књижевности у Босни и Херцеговини достојан је сваког поштовања и носи одлике својеврсне *почасне њрвине*.

⁷ Издавамо сљедеће књиге овог аутора: *Динамика српског књижевног ѡпростора* (2001); *Мостарски књижевни круг* (2001); *Национална свијест и књижевност Муслимана* (2004); Важнији радови: "Ћирилометодијевска мисија у Босни и Херцеговини", "Развој свијести о књижевности Босне и Херцеговине", "Српска наука о књижевности о литерарном стваралаштву у Босни и Херцеговини" (сва три рада у књизи *Размеђа књижевних ѡкокова на Словенском југу*, 2011. године) те "Почети од темеља" (*Крајина*, број 41-42, 2012, стр. 124-134).

⁸ *Стајтус српске књижевности у БиХ* (зборник радова), *Друштво чланова Мајнице српске у Републици Српској*, Бањалука, 2012.

Хрестоматија Младенка Сацака *Српска књижевност у Босни и Херцеговини у 19. вијеку* битно се разликује од поменутих Окукиних дјела. Најприје по обухвату: овај аутор приказује српску књижевност у Босни и Херцеговини у 19. вијеку или, још прецизније, у другој половини деветнаестог и у прве двије деценије двадесетог вијека. Историчар књижевности по тежишном усмјерењу, Сацак настоји најприје да дефинише кључне претпоставке књижевноисторијског приступа: корпус књижевности, њену периодизацију и идентитет језика.

Младенко Сацак је професор *Српске књижевности 19. вијека* на Филолошком факултету у Бањалуци и до сада је, поред више десетина разноврсних радова, објавио три књиге: *Натуралистички нарративни модели у српској књижевности између реализма и модерне* (2001), *Портрет Симе Стојановића* (2003) и *Иманентне поетике* (2008). У његовим научним прокупацијама пропознају се два одјелита домена: један у знаку поетичких и књижевнокритичких истраживања, а други изразито књижевноисторијски и културноисторијски профилисан. Књига *Натуралистички нарративни модели у српској књижевности између реализма и модерне*, представља Сацакову докторску дисертацију, одбраћену 2000. године на Филолошком факултету у Београду. Аутор је у овом свом дјелу аналитички фокусиран на посљедњу деценију деветнаестог и прве године двадесетог вијека, кратак временски период обиљежен богатом приповједачком продукцијом и напоредним егзистирањем два стилска правца: реализма и модерне, те једног поетичког модела – натурализма. Сацак показује да је натуралистички нарративни модел могуће дистинктирати како у односу на реализам тако и према модерни, с тим да се он реализује у оквирима обје ове поетике. Интерпретацијом великог број приповједака, Сацак истиче дјелатни интензитет натуралистичког модела, а освјетљава га на тематскомотивском, морфолошком, наратолошком, језичко-стилском нивоу функционисања. Елементи натурализма/натуралистички модели, према финалним резултатима Сацакове анализе, богате изражајне, али и сазнајне, могућности српске књижевности на размеђи 19. и 20. вијека, будући да се нова научна открића (о човјеку и његовој природи) нарративно уобличавају битно друкчије у односу на претходну приповједне обрасце. Књига *Натуралистички нарративни модели у српској књижевности између реализма и модерне*, у једном битном аспекту, комплементарна са Сацаковом књигом *Иманентне поетике*. Предмет његових истраживања у радовима уврштеним у ову књигу су поједина дјела неких од најзначајнијих српских писаца, од Светог Саве, преко Његоша, затим Веселиновића, Матавуља и Сремца до Ђорђа Сладоја. Аутор маркира експлицитне поетичке исказе, *иманентне поетологеме*, у изабраним дјелима, а онда их херменеутички срађује са поетиком епохе којој дати писац припада, доминантним кодом

његовог преовлађујућег литерарног проседеа те, на крају, и са степеном и начином реализације у самом том дјелу. На овим пресјецима темељи се виšekратна реузлтантна корист: у прилозима бољем разумијевању поетике српске књижевности, унутрашњим техникама облиовања литерарног свијета и израза те, у крајњој инстанци, и у претпоставкама за једно битно друкчије заснивање књижевноисторијског метода.

Књига *Портрети Симе Стојановића* настала је као израз Сацакових књижевноисторијских и културноисторијских интересовања за један недовољно истражен период и за данас скоро заборављене културне раднице, сакупљаче народног стваралаштва и писце, у временском распону од половине 19. вијека до Првог свјетског рата. На основу вишегодишњих истраживања периодике овог периода, легитимишући се као добар познавалац његов, скрупулозно критички сагледавши обимну литературу о њему, аутор сачињава портрет Симе Стојановића, амблемски карактеристичан за овај тип културних посленика и националних прегалаца на ширем босанскохерцеговачком простору (упркос чињеници што је Стојановићев рад везан за један одређен локалитет). Ова Сацакова књига је састављена од уводне студије и избора из Стојановићевог сакупљачког опуса, објављиваног у књижевној периодици његовог времена. Истоветан образац аутор је примјенио и приликом обраде других крајишких сакупљача, објавивши у бањалучком књижевном часопису *Крајина* низ њихових портрета⁹.

Књига *Преглед српске књижевности у Босни и Херцеговиниу 19. вијеку* представља наставак, али и својеврсну синтезу ових Сацакових истраживања. Први дио књиге има двије цјелине: једну, посвећену „периодизацији цјелокупне српске књижевности у БиХ“, и другу, у којој се назначавача историјски и културноисторијски контекст у којем се остварује ова књижевност. Након тога долази избор хронографских, политичких и етнографских списа те поезије и прозе 38 српских писаца из Босне и Херцеговине из 19. вијека. Овим *прегледом*, како наглашава аутор, нису обухваћени прегледи сакупљачког рада и избори из из збирки народних умотворина, путописи и мемоарска литература, књижевнокритички, лингвистички и научни радови те, из разумљивих разлога, с обзиром на обим књиге, романескно и драмско стваралаштво. И поред ове ограде, приређивачу се може упутити замјерка што је изоставио више аутора који су се морали наћи у књизи, са којима би она била потпунија.

Аутор је свјестан да научно утемељено и одговорно приказивање

⁹ Види: Младенко Сацак: *Звуци од јецања – Јово Г. Појовић, Крајина*, Бањалука, 2004, број 11, стр. 306 – 320; Младенко Сацак: *Василије Кондић, благородна душа крајишка, Крајина*, Бањалука, 2004, број 12, стр.155 – 167; Младенко Сацак: *Милан Карановић – етнограф Босанске Крајине*, Крајина, Бањалука, 2011/2012, број 40, стр. 83 – 117;

књижевне прошлости није могућно ако се не дефинишу кључни чиниоци националног и културног идентитета, који пресудно утичу на литерарно обликовање: језик, писмо, вјерска припадност писаца, њихова национална свијест, итд. То је нарочито важно због тога што ситуација у Босни и Херцеговини у другој половини деветнаестог вијека, на међународно статусном и унутрашњеполитичком плану, бива битно измјењена. Аустроугарска је, према одлуци Берлинског конгреса (1878), добиле мандат да окупира Босну и Херцеговину. Она је убрзо отпочела акцију на стварању унисоног *босанског* идентитета, што је у стварности значило негирање и затирање српског карактера овог георафског простора. Да би се остварили аустријски империјални циљеви, услиједило је грубо фалсификовање, а на удару су се нашли темељи српског националног идентитета, чиниоци који су потврђивали српски карактер Босне и Херцеговине. *Црква босанска* проглашена је за манихејску јерес и богумилску секту. Супротно томе, српски историчари, свештеници и писци, чије ставове у својој књизи наводи и анализира Младенко Саџак, аргументовано су доказивали да је *Црква босанска* само једна од православних цркава, а да се то, поред осталог, бјелодано види и по томе што су њени припадници славили крсне славе и заклињали се на крст. Повеље босанских и хумских владара и банова писане су истим стилем као и истоветни документи српских владара. Ипак, према Саџаку, најувјерљивије рјешење овог проблема дао је Миодраг М. Петровић тврдећи да је *Црква босанска* била чисто свјетовна установа, задужена за заступање интереса својих владара који су несумњиво били православне вјероисповјести. Аустроугарско замагљивање истина о српском народу испољавало се и у виду негирања његове конститутивности и аутохтоности на подручју Босне и Херцеговине, а у свом најизразитијем и највулгарнијем облику и у оспоравању самог етнонима Срби. На сличан начин, псеудоаргументацијом, негиран је српски карактер ћирилице, примарног српског националног писма и битног елемента културне посебности. Доласком Аустроугарске у Босну и Херцеговину, а нарочито њеном анексијом (1908), актуелизована је теза – коју је још 1855. године инаугурисао Иван Кукуљевић Сакцински - о преименовању ћирилице у босанчицу. Коначно, упркос томе што је идентитет српског језика вишеструко, у бројним приликама и од различитих аутора потврђен, аустроугарска управа, одмах по доласку у Босну, систематски ради на томе да тај језик преименује у *босански*, старајући се да за то, као и у претходним случајевима, обезбиједи „научну аргументацију“.

Ови атаци на српски интегритет условили су отпор у виду шире националне мобилизације на више планова: културном, књижевном, економском и политичком. Историјски гледано, тај процесима веома сложени препородни период почиње половином деветнаестог вијека, а

обиљежен је смјеном двије окупационе власти, турске и аустроугарске, обје у силазној путањи своје империјалне моћи, понајвише изражене у цивилизацијској ретроградности. Овај скоро полувијековни препородни период Саџак назива *Светосавски покрет*, везујући га за култ светог Саве, првог српског архиепископа и просвјетитеља. Аутор овом покрету условно одређује и временске оквире (1866-1908) и скреће пажњу на плодотворно обједињавање национале енергије на привредном и економском, националнополитичком, те, изнад свега, школском и духовном плану. Српско друштво се убрзано хомогенизује: оснивају се пјевачка друштва, ђачке дружине, подижу цркве и школе, отварају библиотеке и читаонице, штампају часописи и календари. Ријечју, то је вријеме великог националног ентузијазма, креативног упошљавања нагомилане енергије и изражене жеље за етничком еманципацијом. Битну улогу, каже аутор, имају *светосавске бесједе*, вишеструко значајне годишње црквено-школске манифестације, које су израз националне освјешћености те ослободилачких тежњи српског народа у Босни и Херцеговини. Култ светог Саве, као обједињујући чинилац разноврсних прегнућа, није случајно изабран; радило се о најдиректнијој конекцији са исходним тачком укупне српске националне препознатљивости. Култу светог Саве и светосавља доприноси и систематско прикупљање легенди о овом просвјетитељу. У крајње практичном смислу, светосавске манифестације су важне због сакупљања материјалних прилога од којих су обезбјеђиване плате српским учитељима, који су, заједно са свештеницима, главни носиоци овог покрета.

Средишта књижевног и културног живота у овом периоду били су књижевни часописи. Најважнијима Саџак посвећује по једно невелико поглавље уводног дијела своје књиге. У књижевноестетском смислу најважније гласило била је мостарска *Зора* (1896 – 1901). Њени покретачи и уредници, тада млади и неафирмисани писци, касније ће постати водеће личности цјелокупне српске књижевности. Мостар на размеђи вијекова стиче статус важног културног центра. Напоредо са књижевним доприносом, *Зора* много чини и на подизању укупне културне свијести те на један квалитативно нов начин артикулише настојања Срба у Босни и Херцеговини. Мјерено и данашњим параметрима, каже Саџак, *Зора* је један од најбољих часописа у историји наше периодике. Међу књижевним публикацијама из овог периода издваја се и *Ошацибина* (1907 – 1914) Петра Кочића, која је најангажованија и најотворенија у борби за политичка права српског народа. Сличног усмјерења били су и сарајевска *Српска ријеч* и мостарски *Народ*.

Подјелу цјелокупне српске књижевности на четири дијела – стару, средњу, народну и нову – која је успостављена у другој половини

19. вијека и више пута функционално примјењена у српској књижевној историографији, Младенко Сацак успјешно операционализује и приликом проучавања српске књижевности у Босни и Херцеговини. Систематизујући ову књижевну традицију он диференцира четири њена периода/цјелине: 1) *стара књижевност*: траје од првих писаних споменика до турске окупације, или, према нешто прецизнијем Сацаковом одређењу, закључно са престанком рада двију штампарија - *Горажданске* (1523) и *Милешевске* (1557); као и главни ток старе српске књижевности, и њен дио са подручја Босне и Херцеговине, неким својим дјелима и поетичким пројављивањима, истина, у битно измјењеном виду, траје све до почетака осамнаестог вијека; такође, овај период могућно је сегментирати на два мања дијела: први, старословенски (863 – 1171) и други, од краја дванаестог до краја петнаестог вијека; 2) *средње доба*: према Сацаку, овај дио омеђен је, на почетку, гашењем *Горажданске* и *Милешевске* а, на крају, почетком рада *Сојронове*, босанско-вилајетске штампарије (1866); у овом тешком раздобљу, обиљеженом турском окупацијом, траје борба за одржавање последњих зубљи сачуване писмености, тако да се о књижевности, поготово у савременом значењу, тешко може говорити; 3) *народна књижевност*: траје од почетака нашег духовног битисања па до првих деценија двадесетог вијека; 4) *нова књижевност*: зачеци ове књижевности више су симболички везани за почетак рада *Сојронове* штампарије, а суштински, за духовни препород који обухвата излажење часописа и периодичних публикација, отварање школа и богословија, једном ријечју, за стварање културних и просвјетних прилика, неопходних за могућност постојања литерарног стваралаштва. Понуђени периодизацијски нацрт лишен је сваке врсте аподиктичности, па према томе подложен како модификацијама тако и значајнијим измјенама. Види се да је аутору иманентна она Скерлићева обазривост према књижевноисторијским сегментацијама као *аистиракцијама учињеним ради практичних циљева*. У сваком случају, у досадашњим проучавањима српске књижевности у Босни и Херцеговини, она представља храбар искорак и драгоцјену новину.

У *Прегледу српске књижевности у Босни и Херцеговини у 19. вијеку* Младенка Сацака прва половина овог стољећа, према предложеној периодизацији, представља завршни период средњег доба литерарне традиције о којој је ријеч. Сацак је свјестан да је средње доба српске књижевности у Босни и Херцеговини најтеже адекватно књижевноисторијски лоцирати. Разлози због којих поједине ауторе уврштава у своју књигу, могу се без превеликих потешкоћа оспорити. Он, међутим, водећи рачуна о књижевноисторијским процесима, сматра да је завршни период средње књижевности контекстуално неопходан за разумијевање почета-

ка и првог одсјека нове књижевности. У Сацаковој књизи, као представници средњег периода, уврштени су сљедећи аутори: Лука Милованов Георгијевић, Сима Милутиновић Сарајлија, Јован Сундечић, Серафим Шолаја, Јоаникије Памучина, Прокопије чокорило, Ато Марковић Сломо, Стака Скендерова, Нићифор Дучић, Гавро Вучковић Крајишник, Васа Пелагић и Коста Хаџи Ристић. Аутор истиче значај *Српско-далматинског магазина* (са прекидима и у различитим градовима излази између 1836. и 1873. године) као двоструке споне: 1) средње и нове књижевности и 2) књижевности изван Босне и Херцеговине и оне која настаје у овој земљи. Условност сврставања наведених писаца у овај корпус темељи се прије свега на чињеници што њихова дјела нису настајала и штампана у Босни и Херцеговини. Књижевноисторијски и културноисторијски разлози због којих то Сацак чини, ипак, довољно су убједљиви: „прво зато што они и нису најчешће и нису својом вољом одлазили из своје земље, већ су или бјежали од зла или су силом били тјерани у изгнанство; а онда и зато да се наговијести, или бар наслути, какви су правци и домети наше књижевности могли бити да није било вјековног ропства и мрака под Турцима“. Код неких писаца уврштених у Сацаков избор могу се уочити елементи класицизма и предромантизма (Лука Милованов и Сима Милутиновић Сарајлија), будући да они управо тим правцима припадају и када се сагледају у оквирима укупне српске литературе, а зтим и једног, нешто одоцнијелог, специфичног рационализма и просвјетитељства (Пелагић, Гавро Вучковић Крајишник). Исто тако, сврсисходност уврштавања избора из дијела наведених писаца у корпус средњег доба српске књижевности у Босни и Херцеговини, може се оправдати и тежњом за континуитетом књижевних жанрова: описа народног живота, биљежења усмене књижевности, мемоарских дјела, што су све индикатори несумњивих спона између средње и нове књижевности.

Књижевни облици првог одсјека нове српске књижевности у Босни и Херцеговини у тијесној су вези са, већ поменути, укупним напорима за очување националног идентитета. Међу тим жанровима доминирају: легенде, предања, народна вјеровања, историјска проза, антропогеографски и етногеографски записи. Сацак доноси изборе из дјела сљедећих аутора: Богољуба Петрановића, Саве Бјелановића, Симе Стојановића, Петра Ст. Иванчевића, Косте Ковачевића, Петра Мирковића, Петра Кочића, Јове Г. Поповића, Васа Кондића, Богдана Р. Милановића Крајишника, Алексе Шантића, Јакова Шантића, Јована Дучића, Светозара Ђоровића, Владимира Гађиновића, Боривоја Јевтића, Иве Андрића, Димитрија Митриновића, Милоша Видаковића, Јове Варагића, Драгутина Радуловића, Гаврила Принципа, Младена Стојановића, Љубомира Никшића, Васиља Грђића и Сретена Стојановића.

Ријеч је, најчешће, о записивачима и сакупљачима који су далеко од изграђених писаца. И поред тога, у њиховим текстовима мјестимично се могу уочити нуклеуси истинке литерарности, коју они због специфичних околности нису успјели до краја развити. У погледу књижевноисторијске процесуалности, о којој итекако води рачуна Сацакова хрестоматија, наведени записивачи и сакупљачи утиру пут потоњим професионалним сакупљачима народног стваралаштва, а онда и великим српским писцима из првих деценија двадесетог вијека. Управо због тих књижевних и културних *залиха* на којима израстају њихова дјела, Сацак у књигу уврштава Шантића, Дучића, Ђоровића, Кочића и Андрића. Њихова дјела из ране стваралачке фазе, добрим дјелом су и израз националне свијести и родољубивог заноса моћно конституисаног у другој половини деветнаестог вијека. Судбине ових стваралаца у неким тачкама се болно подударaju. Треба само видјети, на примјер, тамничке записе Петра Кочића, Иве Андрића, Васиља Грђића и Сретена Стојановића, па да се схвати о каквом подударању је ријеч. А све те записе о затворским искуствима, као вид херојског отпора и свијести о историјској улози једног нараштаја, обједињују стихови Гаврила Принципа, исписани на тамичкој порцији у сарајевском затвору: *Тромо се време вуче/И ничег новог нема/Данас све као и јуче/Суџира се истио сјрема. Ал љраво је рекао љре/Жерајић соко сиви/Тко хоће да живи нек мре/Тко хоће да мре нек живи.*

Хрестоматија *Преглед српске књижевности у Босни и Херцеговини у 19. вијеку* Младенка Сацака вишеструко је значајна књига. Она је вриједан прилог књижевноисторијском проучавању и објављивању српске књижевне баштине у Босни и Херцеговини, том предстојећем послу, који је колико научног толико и прворазредног националног значаја. Од посебне је важности што је ријеч о књизи која је по својим круцијалним идејама и рјешењима утемељена у србистици, аутентичној српској филологији. Оспоравање кључних одредница српског националног идентитета у Босни и Херцеговини, посебно интензивно у посљедњим деценијама деветнаестог вијека, а које Сацак научним аргументима надмоћно обесмишљава, са новом енергијом и старим „аргументима“, оживљено је и у нашем времену. Зато би данас приступање овој тематици са становишта које није србистичко, производило неупоредиво више штете него користи.

Поред србистичког утемељења, *Прегледу српске књижевности у Босни и Херцеговини у 19. вијеку* Младенка Сацака иманентна су и друга обиљежја која дају научни легитимитет књижевноисторијским синтезама ове врсте: културноисторијско *реконструисање епохе*, периодизацијски нацрт, корисне биљешке о писцима, списак консултоване те упућивање на ширу релевантну литературу. Уз све то, Младенко Сацак

ову књигу схвата као свој прилог за заснивање једне едиције којом би у цјелости била представљена српска књижевност у Босни и Херцеговини те за писање интегралне историје ове књижевности. То је данас за Републику Српску пројекат од књижевног, културног и научног значаја, али и од политичке и државне важности.

*Душко В. Певуља*¹⁰

Универзитет у Бањој Луци
Одсек за српски језик и књижевност

---

¹⁰ duskop@blic.net